

ОБЛИЦИ ДРУШТВЕНЕ СВОЈИНЕ

Моје излагање ће се односити на предложене одредбе о друштвеној својини, заправо на одредбе о предмету друштвене својине и, с тим у вези, облицима друштвене својине, и то што будем рекао подједнако се односи на нацрт Устава СР Србије (чл. 11) и нацрт Устава СФРЈ (чл. 12). Предложена решења за оба текста истоветна су, како садржински тако и у погледу формулације.

Члан 11. нацрта Устава СР Србије предвиђа: „Средства за производњу и друга средства удруженог рада, природна богатства, производи удруженог рада и доходак остварен удруженим радом, средства заједничке потрошње и друштвеног стандарда, средства опште друштвене потрошње и добра у општој употреби друштвена су својина.” То исто стоји у чл. 12. нацрта Устава СФРЈ.

Реч је, дакле, о једном правилу које одређује предмет друштвене својине, не правећи разлике између појединих категорија ствари које ту долазе. Ја ћу одмах на почетку рећи оно са чиме ћу касније и закључити, а што ћу покушати да објасним, да је овде заправо реч о три облика друштвене својине између којих постоје одређене, често знатне разлике, и то како у погледу правне организације (правног режима) тако и у друштвеноекономском смислу.

Један облик друштвене својине има за предмет добра у општој употреби (путеви, улице, тргови, паркови итд.). Те су ствари предмет непосредне употребе, доступне су под једнаким условима свима и предмет су административноправног регулисања. На њима појединци не могу стицати посебна грађанска (имовинска) права и уопште, не налазе се у правном промету. Режим употребе ових добара, у' све измене које се могу чинити, у основи се временом није мењао што је сасвим разумљиво с обзиром на намену ових добара.

Други облик друштвене својине има за предмет природна богатства. О њима чл. 11. нацрта републичког устава изричито говори, а каснији чланови посебно спомињу рудна блага, дивљач и рибе (разуме се дивљач и рибе у слободној природи). Те ствари нису нити по својој природи могу бити предмет непосредне употребе, нити на њима могу постојати грађанска (имовинска) права (ни правних ни физичких лица), нити се налазе у промету (ни у промету између правних лица ни у промету између правних лица и грађана). Те ствари тек треба да буду присвојене па да се нађу под одређеним правним режимом.

Трећи облик друштвене својине има за предмет средства за производњу и друга средства удруженог рада. Те су ствари предмет непосредне употребе од стране друштвених правних лица, на њима постоје одређена субјективна имовинска (грађанска) права друштвених правних лица, налазе се у правном промету. То је један сасвим нов режим у односу на два претходна. То је онај домен у коме је друштвена својина доживљавала врло велике трансформације у нас и у коме постоји правно регулисање специфично за наше прилике, за наш друштвено политички и правни систем. То је онај домен у коме данас постоји право коришћења, као једно револуционарно ново право које друштвеној својини даје истинско друштвено обележје, наместо некадашњег права управљања. Два права која обележавају две фазе у развоју: прва фаза државне својине а друга фаза друштвене својине са својим имовинскоправним изразом у виду права коришћења. Није нимало случајно што нацрти (и Устава СР Србије и Устава СФРЈ) у одредбама посвећеним основама друштвеноекономског уређења говоре баш о друштвеној својини на средствима за производњу.

Овим облицима друштвене својине заједничко је то што значе негацију права својине појединаца али као што се види разлике између њих постоје и било би пожељно да се у уставу то и изрази прикладним формулацијама. Разуме се, техника устава и уставноправног регулисања до извесне мере се разликује од технике законодавног регулисања, али мислим да их треба што више приближити и то је могуће. Правна организација друштвене својине од тога може само добити а привници би се у будућности више разумели у дискусијама о друштвеној својини.

Др Обрен Станковић